

Ljuva drömmar om en rimligare jord –

Om delarna i morgondagens hållbara välfärdssamhälle

Introduktion:

Tankarna och idéerna som jag kommer framföra i denna uppsats kommer inte presentera en specifik eller teknisk modell för hur vi bör justera skattesatsen. Den gör heller inte antagandet att om vi bara ökade biståndet till X organisation så skulle allt bli bra igen. Det är inte heller en enkel snabbfix som för evigt kommer rädda oss från hunger och lidande. Denna vision grundas snarare på antagandet att det aldrig har varit bra, att det inte finns några snabba lösningar, att allt vi kan hoppas på som belöning för all möda och slit är att saker helt enkelt blir lite bättre. Projektets omfattning och påverkan bör inte överskattas, i synnerlighet inte om själva målet är att uppnå en rimligare värld, det bästa resultatet vi kan hoppas på är helt enkelt att vi alla får det lite bättre. Våra djupaste förhoppningar ligger därför i småsakerna. Var än på vår gröna jord där vi finner svält, otrygghet och orättvisa så finner vi också ett mandat för förändring, en skrikande längtan, en ljuv dröm om en rimligare värld. Vi finner det hos den exploaterade bonden i Kerala, den mexikanska dagarbetaren i Los Angeles, Den ensamstående mamman i Grums. Runtom detta alltmåra sammankopplade och komplexa världssamfund så växer efterfrågan för allt mer sinande fysiska resurser i form av vatten och energi, men även sociala ting såsom gemenskap och trygghet.

Beståndsdelen i morgondagens hållbara samhälle blir därmed ett nytt slags välfärdsystem baserat på småskalig gemensam produktion utav mat, kompletterat med ett välfärdsystem som distribuerar överskottet av denna mat enligt behov. Denna idé handlar alltså om att vi i samhället baserar en stor del av vår mattillförsel på mat som vi införskaffat genom s.k. ”Community gardens” eller grannskapsodlingar. Systemet skulle utgå ifrån att decentraliserade nätverk av hushåll upprätthåller dessa tillsammans, eller var för sig. Detta skulle verkställas genom en kombination av regleringar och incitamentsstrukturer som riktar den lokala ”trädgårdsekonomin”. Implementeringen av detta system skulle alltså innebära en revolutionerande omställning av hur producerar, distribuerar, men även hur vi tänker kring mat i förhållande till dagens samhälle.

Vi är författarkollektivet Ikaros och detta är förändringen vi kämpar för.

Varför behöver vi detta?

Det främsta skälet vore att stävja det kommande klimathotet. Den senaste IPCC rapporten valde att orda det såhär: ”Limiting global warming to 1.5°C would require rapid, far-reaching and unprecedented changes in all aspects of society...” (IPCC, 2018)

Om det nu krävs allvarliga och omdanande förändringar för att begränsa uppvärmningen till målet på 1.5 Celsius så måste vi vara beredda på att tänka utanför konventionella idéer kring hur välfärden är upplagd. Den omställningen som jag föreslår är en vilket ifrågasätter ekonomisk tillväxt som någonting nödvändigt för samhället. Detta går rakt emot rådande konventioner då partier och offentliga organisationer, inte bara i Sverige, men också runt om i världen har kanoniserat den ekonomiska tillväxten (Malmeus, 252). Detta trots den uppenbara sammankopplingen mellan just ekonomisk tillväxt och miljöproblem (Kander, Kap 4). Motsättningarna mellan tillväxt och att värna om miljön bär därför med sig kraven på en omvärdering av antingen det ena eller det andra.

En modell för att gå bortom detta vore att organisera en stor del av samhällets ekonomiska verksamheter i ”Not-for-profit businesses” såsom Jennifer Hinton föreslår i sin föreläsning. Detta skulle innebära att vinstdrivande företag var strukturerade på så sätt att de inte hade några individuella ägare, samt att överskottskapitalet gick till sociala ändamål. (Hinton, Föreläsning: 2018-10-01) Beståndsdelen som jag förespråkar utgår efter dessa principer. Tanken är att skapa incitament genom subventioner, folkbildningsinitiativ och positiv lagstiftning.

Den andra orsaken till att vi behöver den här beståndsdelen i vårt samhälle är att den skulle innebära den tidigare nämnda välbehövda långt sträckande omställningen som IPCC uppmanar till, på det ekonomiska planet. Detta skulle då gestalta sig i form av att ojämlikheter i tillgång till mat skulle minska i och med att man lättar på trycket, samt ger familjer möjlighet att sälja mat som blir över till staten som distribuerar denna till soppök osv.

vi blir också inte lika beroende av matimporter från utlandet, denna sommar så såg vi en ungefärlig tredjedels minskning i skörden på grund av den extrema torkan. Detta har haft konsekvensen av att vi blivit nettoimportörer av vete istället för nettoexportörer som tidigare vilket innebar högre transportkostnader. Det har även påverkat produktionen av annan mat då bönder inte har haft förmågan att på ett kostnadseffektivt sätt producera foder till boskapen.

Något vilket har tvingat många av dem att tvångsslakta deras boskap (SVT, "Lantmännen: Matpriserna lär höjas efter torkan")

miljökatastrofer som koncentrerar sig till enstaka områden då en stor del av maten är producerade på olika ställen. Brian och Jody Endres argumenterar utifrån exemplet i Cuba att USA bör av-centralisera sin jordbruksproduktion då detta skulle minska risken för diverse attacker. Vare sig dessa sker i form av naturkatastrofer, terrorism eller andra chocker mot jordbruket så kan det vara gynnsamt att inte ha allt på samma ställe. Den nuvarande organiseringen av jordbruket medför sig även en hel del extra kostnader i form av energibruk och avgasutsläpp då allt måste transporteras långa sträckor (Brian- Jody Endres 405-6).

Författarna argumenterar att monocropping i kombination med en förhöjd tillit till fossila bränslen och längre transportnätverk skapar ett komplicerat, oflexibelt och sårbart system. Misslyckandet i en del av systemet riskerar att orsaka ekonomiska chocker med långt gående konsekvenser såsom social instabilitet och brist på förtroende i offentliga institutioner. (Ibid., 406-7). Ett mer lokaliserat och mångfaldigt jordbrukssystem skulle enligt Brian och Jody skulle å andra sidan kunna bekämpa hot såsom brist på tillgången till mat, prischocker, miljöförstöring och klimatförändringar (Ibid., 408).

Två historiska exempel är USA under andra världskriget och Kuba. I det första fallet så resulterade detta skifte i att 40% av matkonsumtionen inom det genomsnittliga amerikanska hushållet ersattes med mat producerat i s.k. "victory gardens" (Ibid., 408-409). I Kubas fall så lyckades landet ta sig ur matkrisen som uppstod efter sovjetunionens kollaps då Ca 80% av deras handel av jordbruksrelaterade produkter föll. Landets jordbruksproduktion kan i nutid beskrivas som både hållbart och själv-försörjande (Ibid., 409, 422). Min poäng här är inte att hävda att alla länder borde bli som USA i krigstillstånd eller det socialistiska Kuba. Det är att demonstrera verkliga exempel på några av de gynnsamma resultaten som kan uppnås med hjälp av den omställningen som jag föreslår.

Men skulle det här gå runt? Kanske du undrar. Behöver vi inte spendera mer tid med att jobba och bidra till tjänstesamhällets kapitalistiska marknadsekonomi istället för att stå på bakgården och odla potatis? Det är nu vi kommer in på den eviga motsättningen mellan ekonomisk tillväxt och dess tendens att producera miljökatastrofer och ekologisk hållbarhet.

Här framlägger Mikael Malmeus en bra poäng när han framför att BNP endast är ett mått på *kostnaden* av produktionen och inte *nyttan*. Dessutom så tenderar dess tillväxt vara korrelerad med två saker: att kapitalintensiv produktion ökar, vilket medför ökad miljöbelastning. Samt

att varor blir billigare medan tjänster blir dyrare (Malmeus föreläsning: 2018-10-03). Båda dessa kan med vissa mått uppfattas som negativa för vår gemensamma framtid. Det första eftersom att det bidrar till mänsklighetens eventuella undergång. Det andra underminerar den vision om tjänstesamhället som en ekonomiskt gångbar väg till en grönare ekonomi, ett faktum vilket tämligen undgår UNEP och OECD. Kortfattat så bygger iden om tjänstesamhället alltså på följande antagande. När ekonomier utvecklas så kommer de i allt högre grad övergå från att vara baserade på produktionen av varor och tjänster, d.v.s. produktionsbaserad till att vara baserad på utbytet av tjänster för pengar, d.v.s. tjänstebaserad. Tanken är att ett tjänstesamhälle frikopplar ekonomin från att lägga samma belastning på miljön som produktionen tidigare hade gjort. I verkligheten så funkar det annorlunda. Konsumtionen av varor har bl.a. ökat i Sverige, trots att vi inte längre producerar lika mycket på grund av att vi numera importerar en stor del av våra konsumtionsvaror från andra delar av världen. Många av de tjänsterna som har ökat i omfång är också kopplade till varuproduktion såsom transport etc. (Larsson & Hahn, 48-9).

Det tredje argumentet för att en sådan omställning skulle behövas är främjandet av social hållbarhet. Meningen är att skapa samhörighet då folk inom ett grannskap uppmuntras till att samarbeta för att koordinera jordbruksaktiviteten. En rad samhällsproblem i nutiden härstammar från en känsla av isolering som denna beståndsdel är menad att hämma. Från ett rättviseperspektiv är det bra då det ger de svaga i samhället en chans att återta sina närområden. ”The community garden movement” i USA har t.ex. spelat en viktig roll i att främja social hållbarhet bland minoritetsbefolkningen då de har hjälpt till att återuppliva förfallna grannskap (Ferris. Et al... S. 567).

Vilka förlorar på detta?

Som med alla stora omställningar så finns det alltid vinnare och förlorare. Eftersom efterfrågan på mat skulle minska så skulle så skulle många storskaliga lantbrukare bli negativt drabbade. Internationell handel av matprodukter från avlägsna delar av världen skulle även möjligtvis bli negativt drabbade då den i högre grad måste konkurrera med den lokalt odlade, subventionerade maten. Om vi utgår ifrån ett frihandelsperspektiv så skulle detta ses som protektionism och därmed skadligt för det allmänna väståndet (Lena Johansson, Föreläsning: 2018-10-03). Detta är ingenting som vi skyggar undan för. Om vi ska basera en stor del av vår mattillförsel på grannskapsodlad mat och bli mer självförsörjande så måste vi bryta mot

frimarknadstänkandet och ge upprätta incitamentsstrukturer att främja detta. Även om det slutligen hänger på folket vilja att engagera sig.

Men Hur?

Som jag har demonstrerat ovan så har liknande projekt gett goda resultat. Denna beståndsdel skulle bygga på kunskap från tidigare modeller runtom i världen för att skapa lokala odlingsenheter vars överskott distribueras till de mest behövande. Vi har författat följande åtgärdsprogram som en början av omställningen:

1. Lagstiftning:

- a) Varje nybyggd bostadsrättsförening bör göra tillgänglig minst 10m^2 brukbar mark per bostadsrätt inom en 1km radie av bostadsrätten. För hyresrätter bör samma regelverk gälla, fast med ett minimikrav på 8m^2 .
- b) Kostnadsfri och lättillgänglig registrering av enskilda lokalodlare, eller ett flertal lokalodlare som ekonomiska föreningar i form av kooperativ eller ”Not-for-profit business”. Förutsatt att de har gett intyg på att de har en tillgänglig plätt att odla på motsvarande minst 8m^2 per medlem.
- c) Förkortande av arbetsdagen till 7 timmar, med möjlighet att sprida ut den extra ledigheten under en arbetsvecka på 35 timmar.

2. Incitament:

- a) Bistånd till folkbildningsorganisationer för kurser, studiecirkel och praktiska lektioner i lokalodling.
- b) Möjlighet att göra graderade avdrag på alla produkter köpta i direkt syfte att nära sin ekonomiska förening upprättad för att bedriva grannskapsodling.¹ Avdraget skulle börja på 50% av den totala kostnaden för skattskrivna medborgare, med 75% för de som tillhör den lägsta 50:e percentilen på inkomststegen och 100% avdrag för den som tillhör den 25:e percentilen.
- c) Gratis tillgång till läromaterial och finansiering för upprättande och bibehållande av grannskapsodlingar i läroverk på alla nivåer.²
- d) Möjlighet för tidigare nämnda ekonomiska föreningar att sälja vad som blir över

¹ Gäller endast enheter upprättade enligt lagförslag 1.b.

² Grund- gymnasie- och högskola.

Mot Framtiden.

Slutligen så handlar det om att knyta samman samhället, mellan rika och fattiga, välutbildade och praktiskt inriktade. Men framför allt, det lokala och det globala. Det är ingenting som vi kan hoppas på att bygga upp under en vecka, ett år eller ens ett decennium, utan är en vision att konstant sträva efter. Vi kan fortfarande leva i en antropocen tidsålder, men varför måste det syfta på en verklighet där människan ligger i centrum som den grävsta miljöförstöraren? Den antropocena tidsåldern som vi måste sträva mot sätter människan i centrum, inte bara som medel för kapital-ackumulering utan även som målet. Vi människor utgör den mäktigaste kraften på jorden. Därmed återstår endast två val: att blomstra, eller att låta vår girighet driva ned oss i den djupaste avgrunden. Det börjar och slutar med oss. Så, min vän. Börja, och anslut dig med oss!

"Think global, act local!" – Elinor Ostrom

Referenser:

Kurslitteratur

- Malmeus, Mikael. ”Behöver vi tillväxt? Arbete och välfärd i den nya ekonomin”, Ekonomi För Antropocen.
- Kander, Astrid. ”Ekonomisk tillväxt, energi och koldioxidutsläpp i Europa – ett långsiktigt perspektiv (1800 – 2010)”, Ekonomi För Antropocen.
- Larsson, Markus. Hahn, Thomas. ”I tjänstesamhället: Är vi hållbara nu?” Ekonomi För Antropocen.

Föreläsningar

- Jennifer Hinton, Föreläsning: (2018-10-01)
- Mikael Malmeus, Föreläsning: (2018-10-03)
- Lena Johansson, Föreläsning (2018-10-03)

Inte kurslitteratur/Föreläsningar

- IPCC
- SVT.se
- <https://www.svt.se/nyheter/inrikes/lantmannen-matpriserna-lar-hojas-efter-torkan>
- Endres, A.B. & Endres, J.M. 2009, "Homeland security planning: what victory gardens and Fidel Castro can teach us in preparing for food crises in the United States", Food and drug law journal, vol. 64, no. 2, pp. 405.
- Ferris, J., Norman, C. & Sempik, J. 2001, "People, Land and Sustainability: Community Gardens and the Social Dimension of Sustainable Development", Social Policy & Administration, vol. 35, no. 5, pp. 559-568.